Talous ja verotus
Penna Urrila

22.4.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Julkisen talouden suunnitelma
Kirjoita tähän

Julkisen talouden suunnitelmaan (JTS) vuosille 2023–2026 on tiivistetty hallituksen talouspoliittinen linja lähivuosille.

Suomen julkisen talouden krooninen heikkeneminen ikääntyvän väestön vuoksi jatkuu. Julkisen talouden kestävyysvaje on yhä merkittävä, ja lähivuosina on tarve tuntuviin lisäpanostuksiin Euroopassa käytävän sodan vuoksi.

Julkista taloutta jo 2010-luvulla heikentänyt väestön ikääntyminen sekä ikäsidonnaisten menojen kasvu tulee jatkumaan ja voimistumaan entisestään 2020-luvulla.

Koronapandemian aiheuttamat taloudelliset vaikutukset ovat jäämässä pienemmiksi kuin pandemian alkuvaiheissa arvioitiin. Talous ei kuitenkaan ehtinyt kokonaan toipua koronakriisin menetyksistä, kun Venäjän hyökkäys Ukrainaan toi jälleen poikkeusolot koko Eurooppaan.

Sodalla on merkittäviä taloudellisia vaikutuksia myös Suomeen, ja uudessa tilanteessa on päätetty tuntuvista menolisäyksistä mm. maanpuolustukseen, kyberturvallisuuteen ja erilaisiin huoltovarmuustoimiin.

EK tukee tehtyjä päätöksiä, joilla pyritään varmistamaan Suomen pysyminen turvallisena maana kaikille suomalaisille ja Suomessa toimiville yrityksille. Päätetyt menolisäykset ovat tässä tilanteessa välttämättömiä ja tarpeellisia kriisitoimia.

Samalla on kuitenkin huolehdittava julkisen talouden pohjan vahvistamisesta pitkällä aikavälillä. Suomella on oltava myös taloudellista pelivaraa tulevissakin kriiseissä. Tarvitsemme rakenteellisia uudistuksia yhä voimakkaammin, ja heti tilanteen normalisoiduttua on myös palautettava julkisen talouden ohjausmekanismien uskottavuus.

Elinkeinoelämän keskusliitto EK
PL 30 · Eteläranta 10, 00131 Helsinki · Puhelin 09 42020
etunimi.sukunimi@ek.fi · www.ek.fi · Y-tunnus 1902799-1 · Kotipaikka Helsinki

Talous ja verotus
Penna Urrila

22.4.2022

Talouden näkymät

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2023–2026 perustuu VM:n kansantalousosaston tuottaman riippumattoman talousennusteen oletuksille.

Ennusteen oletukset ovat yleisesti linjassa esimerkiksi johtavien kansainvälisten arvioiden (OECD, IMF) kanssa, mutta talousnäkymiin liittyvät epävarmuudet ovat kasvaneet huomattavasti Venäjän hyökättyä Ukrainaan.

Ennusteen riskit ovat painottuneet huomattavan alasuuntaisiksi - sotilaallisen tilanteen kärjistyminen ja talouspakotteiden voimakas laajentuminen voisivat johtaa selvästikin perusuraa heikompaan toteumaan.

Kehysmenettely ja sen pitävyys

Julkisen talouden kehysmenettelyllä pyritään varmistamaan pitkäjänteinen ja uskottava julkisen talouden linja yli vaalikausien. Viime vuosina on tehty useita päätöksiä, jotka ovat vaikuttaneet kehysten toimintaan ja pitävyyteen.

Hallitusohjelmassa vuonna 2019 sovittiin poikkeusolojen mekanismista, jonka avulla menoja pystyttäisiin lisäämään tiettyjen taloudellisten kriteerien täyttyessä kehyksen estämättä. Poikkeusolojen mekanismi on käytössä vuosina 2021–2022.

Hallitus teki vuosina 2020–2021 useita päätöksiä, joilla koronakriisin hoitoon tarkoitetut menot siirrettiin suurelta osin kehyksen ulkopuolelle, minkä lisäksi tehtiin ylimääräinen kehysvaraus.

Kehysriihessä huhtikuussa 2022 tehtiin päätös sotilaalliseen tilanteeseen liittyvien maanpuolustuksen ym. menojen kattamisesta kehyksen ulkopuolisina. Samoin mm. Ukrainaan annettu apu ja pakolaisten auttaminen sekä vuosina 2022–2023 tehtävät huoltovarmuustoimet mm. energian saatavuuden turvaamiseksi käsitellään kehyksen ulkopuolisina menoina.

Vuosina 2020–2022 tehdyt päätökset kehyksestä poikkeamisesta ovat merkittäviä, sillä sekä koronakriisiin että Euroopassa käytävään sotaan liittyen siirrettiin budjettikehyksen ulkopuolelle hyvin suuria menokohteita. Kummassakin tapauksessa on kyse useiden miljardien eurojen siirroista.

EK:n näkemyksen mukaan näin toimiminen on ollut väistämätöntä, koska kyse on molemmissa tapauksissa ollut hyvin odottamattomista tilanteista. Tarvittavat päätökset ovat olleet taloudellisesti suurempia

kuin mihin normaalilla huolellisellakaan ennakoinnilla olisi ollut mahdollista varautua.

Budjetin kehystekniikka ei tietenkään saa estää esimerkiksi kansanterveyden tai yleisen turvallisuuden kannalta välttämättömiä toimia. Näin suurien poikkeamien tekeminen budjettikehyksiin lyhyen ajan sisällä koettelee kuitenkin väistämättä Suomen julkisen talouden ohjauskehikon uskottavuutta.

Tämän vuoksi onkin korostettava yhä voimakkaammin tarvetta palata heti tilanteen normalisoiduttua uskottaviin budjettitalouden ohjausmekanismeihin. Samalla on päästävä tilanteeseen, jossa julkisen talouden perusta vahvistuu ja velkasuhteen nousu saadaan kestävästi katkaistua.

Suomen tulee olla varautunut tuleviinkin kriiseihin, ja tätä pelivaraa saadaan ennen kaikkea julkisen talouden pohjan vahvistamisella.

Rakenneuudistusten jatkaminen ja julkistaloutta vahvistavat työllisyystoimet ovat yhä välttämättömiä

Julkisen talouden tulot ja menot eivät ole riittävällä tavalla tasapainossa ja velkaantuminen jatkuu JTS:n mukaan koko 2020-luvun. Nykyisillä valtiontalouden päätöksillä ja väestörakenteella Suomen valtionvelka ajautuu ennen pitkää räjähtävän kasvun uralle. Tällä olisi erittäin vakavia talouden luottamusta, hyvinvointia ja turvallisuutta heikentäviä vaikutuksia.

Työllisyyden parantamisen tulee pysyä jatkossakin talouspolitiikan keskeisenä kulmakivenä. Talous- ja veropolitiikan on tavoiteltava mahdollisimman korkeaa työllisyyttä, ja tulee ehdottomasti välttää ratkaisuja, joiden työllisyysvaikutus on kielteinen. Samalla on kiinnitettävä huomiota aiempaa vahvemmin työllisyystoimien vaikutukseen julkiseen talouteen.

Keskeisimpiä uudistuksia, joilla pystyttäisiin vahvistamaan julkisen talouden pohjaa (=kaventamaan kestävyysvajetta) ovat VM:n arvioiden mukaan

- Julkisesti rahoitettujen sosiaali- ja terveyspalveluiden tuottavuuden nostaminen. Pysyvä 0,5 % vuotuinen tuottavuuskasvu vähentäisi kestävyysvajetta jopa yli 2/3.
- Työllisyyden nostaminen. Esimerkiksi neljän prosenttiyksikön nousu (=Suomen työllisyys muiden Pohjoismaiden tasolle) karkeasti puolittaisi kestävyysvajeen.
- Työperusteisen maahanmuuton lisääminen. Esimerkiksi maahanmuuton kaksinkertaistaminen vähentäisi kestävyysvajetta noin 1/3, mikäli työllisyysaste pysyy ennallaan. Puhtaasti työperusteisessa maahanmuutossa vaikutus olisi tätä suurempi.

Talous ja verotus
Penna Urrila

22.4.2022

Venäjän hyökkäyksen vuoksi asetettujen talouspakotteiden vaikutus työmarkkinoihin ja talouteen

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on laajamittaisin sota Euroopassa toisen maailmansodan jälkeen. Sodalla on väistämättä voimakkaita vaikutuksia talouteen eri kanavia pitkin. Uusimpien kansainvälisten makrotalousennusteiden (mm. OECD, IMF, Euroopan komissio) mukaan EU-maiden talouskasvu jäisi kuluvana vuonna ainakin noin 1 %-yksikön matalammaksi kuin ennen sotaa arvioitiin.

Vaikutukset ulkomaankaupan kautta: kaupankäynti Venäjän kanssa on pudonnut rajusti sodan puhjettua. Kaupan romahtamisessa on osin kyse EU:n asettamista talouspakotteista, jotka joko estävät tai vaikeuttavat voimakkaasti liiketoimintaa Venäjällä, osin yritysten omaehtoisesta vetäytymisestä Venäjän markkinoilta ja osin Venäjän ostovoiman putoamisesta mm. valuuttakurssivaikutusten vuoksi.

Venäjä on ollut Suomelle merkittävä kauppakumppani, mutta sen osuus viennistä on alentunut selvästi viimeisen 10 vuoden aikana, viime vuonna noin 5 % tasolle koko viennistä. Erityisesti palveluvienti on ollut viime vuosina jo valmiiksi varsin vähäistä, koska pandemia on vaikuttanut negatiivisesti matkailuun Venäjältä Suomeen.

Venäjän merkityksen vähenemisestä huolimatta Suomi on ulkomaankaupan kautta riippuvaisempi Venäjästä kuin EU-maat keskimäärin. **Sodan negatiiviset talousvaikutukset ulkomaankaupan kautta ovatkin Suomessa EU:n keskimääräistä suuremmat.**

Vaikutukset energiamarkkinoihin ja inflaatioon:

Kriisin toinen merkittävä vaikutuskanava on vaikutus energiamarkkinoihin (hintaan ja saatavuuteen) ja sitä kautta inflaatioon. Venäjän merkitys fossiilisten polttoaineiden tuottajana Euroopalle on merkittävä, ja erityisesti venäläisen kaasun korvaaminen muilla toimittajilla tai muilla polttoaineilla on vaikeaa.

Suomen energiantuotannon rakenne on kuitenkin monipuolinen, ja venäläisen maakaasun osuus kokonaiskulutuksesta on maltillinen. Koko kansantalouden tasolla **kriisin vaikutukset Suomeen energiamarkkinoiden kautta sekä vaikutukset inflaatioon ovat todennäköisesti EU:n keskimääräistä pienemmät.**

Mikäli energian tuonti Venäjältä rajoittuu voimakkaammin kuin tämänhetkisillä pakotteilla, tilanne olisi kuitenkin ongelmallinen eräille kotimaisille teollisuudenaloille. Yksittäisillä yrityksillä on joissain tapauksissa hyvin rajallisesti teknisiä mahdollisuuksia korvata maakaasua ainakaan nopealla aikavälillä. Tämän vuoksi ratkaisut kaasun saatavuuden

turvaamiseksi LNG-tuonnilla, sekä 7.4.2022 tehdyt muut huoltovarmuusratkaisut, ovat erittäin tärkeitä, jotta tuotannon jatkuvuus ja kotimaiset työpaikat voidaan turvata.

Maariski

Turvallinen toimintaympäristö on investointeja suunnitteleville yrityksille ensiarvoisen tärkeä perusedellytys. Suomi on tähän asti arvioitu hyvin turvalliseksi maaksi investoinneille ja yritystoiminnalle.

Ei kuitenkaan voida poissulkea tilannetta, jossa sota Ukrainassa voisi jatkuessaan vaikuttaa kielteisesti myös arvioihin Suomesta investointikohteena. Tämän vuoksi tehtävät ratkaisut Suomen sotilaallisen turvallisuuden maksimoimiseksi ovat myös Suomessa toimivien yritysten kannalta tärkeitä.

EK julkaisi 10.3.2022 kannanoton, jonka mukaan se näkee Suomen NATO-jäsenyyden luontevana turvallisuuspoliittisena valintana ja parhaana tapana turvata vakaa toimintaympäristö suomalaisille yrityksille.

Suomen elinkeinoelämän näkemyksiä talouspakotteista

Elinkeinoelämän keskusliitto EK teki jäsenyrityksilleen maaliskuun 2022 alussa selvityksen sodan ja talouspakotteiden vaikutuksista. Tuolloisen arvion mukaan noin kolmasosa yrityksistä näki pakotteilla olevan kielteisen vaikutuksen liiketoimintaan. On oletettavaa, että tällä hetkellä luku on suurempi, sillä pakotteita on laajennettu useassa vaiheessa.

On kuitenkin huomattava, että yritykset näkevät pakotteet laajalti välttämättöminä ja tarpeellisina. EK:n kyselyssä maaliskuussa 94 % vastaajista kannatti EU:n pakotteita.

Kunnioittavasti

Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Penna Urrila
Johtaja